

факультативну дію, тобто застосовуються в тих випадках, коли сторони спеціально зробили на них посилання в контракті. Незважаючи на це, зазначений документ широко використовується на практиці господарюючими суб'єктами при укладанні договорів, і, відповідно, судовими органами при розгляді справ. Крім того, його норми широко використовуються в якості моделі для вдосконалення внутрішнього законодавства багатьох країн, що є досить важливим для розвитку інституту переддоговірної відповідальності та подолання бар'єрів для його уніфікації.

Наведений стислий аналіз ілюструє, що не дивлячись на те, що в більшості правових систем держав світу визнається загальний обов'язок переддоговірної сумлінності, але в той же час існують труднощі у визначенні форми відповідальності на переддоговірній стадії, обумовлені проведеннями в більшості правопорядків відмінностями між режимом договору та делікту – все це стає істотною перешкодою на шляху розроблення уніфікованого регулювання та правозастосування в питаннях переддоговірної відповідальності. Разом з тим, успіхи регулювання, запропонованого Принципами УНІДРУА, вселяють впевненість на подальші здобутки уніфікованого правового режиму переддоговірних зобов'язань.

Ковбан А. В.,

*Одеська національна морська академія,
доцент кафедри адміністративного та кримінального права,
кандидат юридичних наук*

ВПЛИВ ДОКТРИНИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ НА РОЗВИТОК ДЕРЖАВ

Останнім часом правове дослідження теоретичних питань співвідношення міжнародного та національного права допомагає більш правильно усвідомити зміст імплементації міжнародних норм, що передбачають відповідальність за порушення міжнародних зобов'язань щодо виконання договорів та конвенцій. Крім того, такий аналіз необхідний ще та

через те, що міжнародні договори зобов'язують держави вживати на національному рівні відповідних заходів щодо адаптації внутрішнього законодавства на виконання міжнародного договору.

У нових конституціях багатьох демократичних держав з'явилося визначення держави як «соціальної держави» (Німеччина, Франція, Іспанія, Італія, Данія, Греція, Нідерланди) або як «держави благоденства» (Норвегія, Швеція, Швейцарія). За своїм змістом ці конституційні положення означають, що держава повинна нести відповідальність за забезпечення в країні соціальної справедливості і соціальної захищеності.

Конституція України теж визначає нашу державу як «соціальну» (ст. 1) [Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141]. Під соціальною державою розуміють таку державу, яка цілеспрямовано проводить соціальну політику, головними цілями якої є допомога нужденним, забезпечення мінімальної соціальної нерівності, захист від соціальних ризиків і сприяння зростанню добробуту людей.

Існують дві точки зору щодо розуміння сутності соціальних та економічних прав людини і громадянина. Так, дослідники М. В. Баглай і Ю. М. Тодика зазначають, що багато соціальних прав мають характер принципів, правових стандартів і не забезпечуються безпосереднім захистом у судовому порядку [Конституція України: Науково-практичний коментар / Ред. кол. В.Я.Тацій, Ю.П.Битяк, Ю.М.Грошевой та ін. – Харків: Видавництво «Право»; К.: «Ін Юре», 2003. – 808 с.]. На підтвердження своєї позиції автори наводять положення Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та Міжнародного пакту про соціальні, економічні та культурні права. Положення першого Пакту підлягають застосуванню без застережень, тоді як Положення другого Пакту реалізуються залежно від матеріальних можливостей держави та поступово. Аргументами на підтримку цієї думки є також те, що в деяких державах, наприклад у США, ця група прав не належить до категорії

основних, а тому не включається в конституції. У Швейцарії Верховний Суд, який є органом конституційного контролю у цій державі, не поширює судовий захист і право подання конституційної скарги на соціально-економічні права. Такої ж позиції дотримується і Конституційний Суд Австрії.

З огляду на другу точку зору таке розуміння соціально-економічних прав суперечить ст. 22 Конституції України, відповідно до якої конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані, а також ст. 8 Конституції України, згідно з якою норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Найважливішим міжнародним джерелом для становлення та закріплення економічних прав людини є Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. У порівнянні з будь-якими іншими глобальними нормативними актами в області прав людини Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права є найбільш важливою міжнародно-правовою базою захисту цих основних прав людини.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права був прийнятий і відкритий для підписання, ратифікації і приєднання резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї 16 грудня 1966 року після майже двадцятилітніх дебатів у ході його розробки. Через десять років він нарешті знайшов статус закону і набрав сили 3 січня 1976 року.

За дотриманням державами-учасниками своїх зобов'язань за Пактом і рівнем здійснення відповідних прав і обов'язків спостерігає Комітет з економічних, соціальних і культурних прав. У своїй діяльності Комітет спирається на безліч інформаційних джерел, включаючи доповіді, що представляються державами-учасниками, і зведення, що надходять зі спеціалізованих установ Організації Об'єднаних Націй – Міжнародної організації праці, Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, Всесвітньої організації охорони здоров'я, Продовольчої і

сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй, – а також з Управління Верховного комісара Об'єднаних Націй у справах біженців, Центра Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів (Хабитат) і інших установ.

Міжнародне законодавство в галузі прав людини спрямоване на захист усього комплексу прав людини, що забезпечує людям повнокровне, вільне, безпечне, спокійне і здорове життя. Міжнародно-правова регламентація і захист соціально-економічних прав почалися в 1948 р., коли найважливіші з них були закріплені в Загальній декларації прав людини. До цього часу права на власність і на працю об'єднувалися з правами громадянськими. Але певні труднощі в їх визнанні існують і сьогодні. Так, Європейська соціальна хартія, прийнята Радою Європи в 1961 р., ратифікована не всіма державами.

Соціально-економічні права грають величезну роль у забезпеченні правового статусу особи. Як визначено в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., «ідеал вільної людської особистості, вільної від страху і нужди, може бути здійснений, тільки якщо будуть створені такі умови, при котрих кожний може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними правами так само, як і своїми громадянськими і політичними правами». Цю точку зору підтвердила Генеральна Асамблея ООН (резолуція від 4 грудня 1986 р.), проголосивши «неподільність і взаємозалежність економічних, соціальних, культурних, громадянських і політичних прав».

Обов'язок держав у сфері захисту соціально-економічних прав полягає в тому, щоб здійснювати прогресивні економічні і соціальні реформи, забезпечувати повну участь свого народу в процесі і вигодах економічного розвитку, використовувати свої ресурси для надання усім рівних можливостей користування даними правами. Як відзначається в ст. 7 Хартії економічних прав і обов'язків держав від 12 грудня 1974 р., кожна держава відповідає за сприяння економічному, соціальному і культурному розвитку свого народу.

Серед джерел правового регулювання соціально-економічних прав і свобод базову роль грають міжнародно-правові норми. Універсальні норми містяться в загальних принципах Статуту ООН (ст.ст. 1, 13, 55, 56, 62 і 68), у програмних положеннях Загальної декларації прав людини (ст.ст. 22, 23, 24, 25, 26, 27), у нормах Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., у стандартах Міжнародної організації праці (МОП). В даній галузі МОП прийнято більше 170 конвенцій. Важливе значення мають такі: «Про примусову працю» (1930 р.), «Про справедливу винагороду» (1951 р.), «Про дискримінацію в галузі праці і зайнятості» (1958 р.), «Про політику в галузі зайнятості» (1964 р.), «Про працюючих із сімейними обов'язками» (1981 р.), «Про сприяння зайнятості і захист від безробіття» (1988 р.) і ін. Іншу групу джерел регулювання соціально-економічних прав складають норми, що містяться у регіональних угодах (Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р., Європейська соціальна хартія 1961 р. тощо). Третя значна група пов'язана з гарантіями дотримання і захисту соціально-економічних прав, закріпленими в національних законодавствах держав.

На відміну від особистих і політичних прав і свобод соціальні права є позитивними - їх забезпечення вимагає від держави певних дій. Економічні права складають особливу групу прав і свобод людини і громадянина, вони пов'язані з концепцією соціальної держави та стосуються таких сфер життєдіяльності, як власність, трудові відносини, відпочинок, матеріальні та духовні потреби людини тощо. Соціальні права забезпечують людині гідний рівень життя та соціальну захищеність та забезпечують її участь в економічному та соціальному прогресі суспільства.